

EDUCATIONAL RESEARCHER

ELSEVIER

ISI Web of
SCIENCE.

Educational Researcher

Issue 9 (2), December 2018

VOLUME 47

2018

Educational Researcher, Issue 9 (2), (December). Volume 47. American Educational Research Association, 2018. - Pages 650-1274.

The edition materials are posted in Scopus and Web of Science.

Source Normalized Impact per Paper (SNIP): 4.242

SCImago Journal Rank (SJR): 4.053

2016 Impact Factor: 3.827

2016 Ranking: 6/236 in Education & Educational Research

*2016 Journal Citation Reports®, Thomson Reuters

Editors:

Carolyn D. Herrington

Florida State University, USA

Jason A. Grissom

Vanderbilt University, USA

Associate Editors

Motoko Akiba

Florida State University, USA

Daphna Bassok

University of Virginia, USA

Tamara Bertrand Jones

Florida State University, USA

Jennifer Delaney

University of Illinois at Urbana-Champaign, USA

Vanessa P. Dennen

Florida State University, USA

Katherine L. Kasten

University of North Florida, USA

Jeannette Mancilla-Martinez

Vanderbilt University, College of Education and Human Development, USA

Jennifer Steele

American University, USA

Sherry Southerland

Florida State University, USA

ISSN: 0013-189X

© American Educational Research Association, 2018

eISSN: 1935-102X

CONTENTS

The Fall and Rise of Medical Students' Attitudes to Communication Skills Learning in Ireland: A Longitudinal Approach <i>M. Morris, G. Donohoe, M. Hennessy</i>	657
Predicting Intention to Complete and Learning Outcomes in a Sample of Adult Learners <i>Christine F Clark, Daniel Shepherd, Shreena Natasha Hira</i>	670
A Framework of Multimedia Integration Based on Teacher's Perspectives <i>Chien-Heng Lin, Yu-Chiung Lou</i>	694
Homework: An Interface between Home and School. Is it a Myth or a Reality in Rural Zimbabwean Primary Schools? <i>Kadodo Webster</i>	713
Learning - the Israeli Way: Key Educational Experiences and Classroom Noise <i>Gad Yair, Golan Peleg-Fadida</i>	732
Improving Soft Skills among the Secondary School Students <i>Abdul Razaq Ahmad, Fong Peng Chew, Kiaqus Muhammad Sobri, Hutkemri Zulnaidi, Aifitri</i>	759
The Relationship Between Size and Duties of Government <i>H. Aliahmadi Jeshfaghani</i>	783
The Mind Map Engineering by Lego Educational Factors by the Strategic Spider Web Technique <i>Mostafa Jafari, Neda Nozari</i>	801
Concept of Linguistic and Methodological Competences of Language Specialists Through Online Didactical Games: Theoretical and Technological Aspects <i>Oleksandra Bozhok, Olga Surmach</i>	816
Fuzzy-approach to the Generation of Learning Scenarios in e-Learning Systems <i>Anna Hovakimyan, Siranush Sargsyan, Manya Ziroyan</i>	830
The Role of the Family in the Environmental Education of North Ossetia <i>Rita Kesaeva, Zarina Okazova, Elena Tsagaraeva</i>	838
Cultural Distance as a Factor Impacting the Choice of Acculturation Strategy <i>Ivan Danyliuk, Anton Kurapov</i>	844
Ecological Assessment of the State of Atmospheric Air in Grozny <i>Idris Bajrakov, Leila Satueva</i>	854
Current Status of the Forest Ecosystems of the Chechen Republic <i>Idris Bajrakov</i>	861
Azerbaijani Complex Noun Phrases of XIII-XIV Centuries <i>İlkin Gulusoy</i>	870

Scientific Schools in the Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine: Experience and Prospects <i>Myroslava Vovk, Yulia Hryshchenko, Leila Sultanova</i>	883
Pedagogical Conditions of Theoretical Knowledge Formation on the Basis of Heuristic Technologies <i>Marina Bilotsrkovets, Dmytro Kozlov, Olena Kozlova</i>	898
River as a Determinant of the Main Features of the Man's Character in Ainu Mythology <i>Marina Osipova</i>	904
Taxonomic Approach to Quality Management of Training <i>Nadezhda Efremova</i>	911
Foreign and Russian Experience in Improving the Efficiency of Agricultural Production Through Various Economic Mechanisms <i>A.A. Tibilova, M.A. Kantemirova</i>	925
Methodological Approaches of a Systematization of the Economic Mechanism of the Agricultural Sector <i>A.A. Tibilova, M.A. Kantemirova</i>	937
Moral Culture and Spiritual Potential of the Teacher in Modern Higher Education <i>Olga Zhuravleva</i>	949
Academic Mobility of Students as a Factor of Improvement of Quality of Training of Future Teachers: From Experience <i>Ludmila Khramova, Olga Lobanova, Svetlana Mamaeva, Alexander Rubtsov</i>	962
Edutainment in Professional Training of Future Masters of Music Art <i>Olga Oleksiuk, Larysa Bondarenko</i>	972
Intercultural Communicative Competence in Hospitality Managers' Training and Regional Tourism Attractiveness <i>R.N. Tukaeva, I.S. Solodkova, A.R. Nurutdinova, A.A. Katekina</i>	979
Second Language Learners' Project Activity by Developing Speaking Skills <i>Rimma Ivanova, Andrey Ivanov</i>	986
Conditions for the Initiation of Silicum Flows in the Mountain Part of the Chechen Republic <i>R.A. Gakaev</i>	997
Highland Landscapes of the Chechen Republic and Patterns Their Dissemination <i>R.A. Gakaev</i>	1003
Training of Future Specialists in Economics and Entrepreneurship for Professional and Pedagogical Activity <i>Svitlana Pohorila, Inna Tymchuk</i>	1010
General Characteristics of Computer Crimes and Computer Terrorism in Modern Conditions <i>Yuriy Lutsenko, Oleh Kravchuk, Yuliya Tsyganyuk</i>	1028

Dynamic Factors of Earth Clouds Formation <i>Yu. Matveev</i>	1039
The Correction Methods Open Rinolalia in Children and Adolescents <i>Naila Huseynova Tofiq</i>	1056
The Principle of Complementarity as a Methodological Tool for the Study of Professional Self-realization of Teachers <i>Elena Ostapchuk</i>	1062
Transport Logistics Services Quality Evaluation. Approaches and Models <i>Michael Levin, Dmitriy Krylov</i>	1081
Valeological Aspects in the Determination of the Content of the Course of Chemistry at the Medical and Pediatric Faculty of the Medical University <i>N.V. Golovina, D.A. Dobrokhotov, A.A. Filippova</i>	1088
Estimation Ecologically Meaningful Radiation Factors with the Purpose of Providing of Radiation Safety of Population of Region of Kazakhstan <i>Gulshara Berdesheva, Raushana Tuleuova, Ayagul Jubaniyazova, Akjunus Mannapova</i>	1099
The Substantiation of Technological Phenomenon in the Context of Future Teacher's Scientific and Research Culture <i>Viktoriya Tusheva</i>	1106
Influence of Media Environment on Formation of Social Experience at Children of Preschool Age <i>O. Alieko, Y Kakhiani</i>	1116
Formation of Management Culture of Future Specialists in the Forestry Industry <i>Svetlana Yashnyk, Nataliia Terentieva</i>	1127
Modern State of Health of Preschool Children and Ways of Its Preservation and Strengthening in the Conditions of Preschool Educational Institution <i>Nataliia Lisnevskaya</i>	1148
Using the Possibilities of Cloud Technologies in the Training Process at the Institution of Higher Education <i>Nataliia Ostapchuk, Natalia Hnedko, Nataliia Pavlova, Oleksandr Kraichuk, Serhii Kraichuk</i>	1158
Training a Teacher for the Development of Preschool Children's Social Abilities and Skills: Public Relevance, Pedagogical Guidance Orienters <i>Tanya Lessina</i>	1167
Analysis of Modern Stage of the Fairy-tail Therapy Usage by Ukrainian Primary School Teachers for the Educational Process <i>T V. Belinska</i>	1176
Cognitive and Pragmatic Features of Text Interpretation in the TWT Dimension <i>Natalia Ivanytska, Svitlana Chugu, Svitlana Gladio</i>	1183

Conceptual Ideas of Personality's Creative Self-realization as the Methodological Principles of Modern Heuristic Education <i>Oxana Nefedchenko</i>	1194
Psychological and Pedagogical Optimization Tools for the Volition Behaviour of the Over-fives <i>Yuliya Zhurat</i>	1204
Organization of Extracurricular Activities in Russian Schools in the Framework of Mentoring <i>Irina Neprokina, Tatjana Pchelintseva</i>	1211
Polymer Waste Utilization Ways <i>Adila Yusif Musayeva</i>	1225
The Efficiency of Public Government and Work of Public Authorities: Realities and Prospects <i>V.Ya. Karkovska, I.I. Yaremko, A.R. Bilynska</i>	1234
Carboniferous Deposits of Azerbaijan and Their Correlation with Type Sections of the West Europe and Analogous Sections of Other Regions of Eurasia and the North America <i>L.T. Teymurzade</i>	1245
Theoretical and Practical Experience of Evaluation of Quality of Ukrainian Teachers' Pedagogical Activity (Second Half of the XX – Beginning of the XXI Century) <i>Lena Tkachenko</i>	1258

***Training of Future Specialists in Economics
and Entrepreneurship for Professional
and Pedagogical Activity***

Pohorila Svitlana,

*Ph.D. of Pedagogics, Associate Professor of Slavistic Philology,
Pedagogics and Teaching Methodology Department,
Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine,*

Tymchuk Inna, Ph.D.

*of Pedagogics, Associate Professor of Slavistic Philology,
Pedagogics and Teaching Methodology Department,
Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine*

Abstract: The article is devoted to professional-pedagogical training of Masters in economics and entrepreneurship in the process of studying at a higher educational institution. The feasibility and theoretical analysis of the problem of professional and pedagogical training of future specialists in economics and entrepreneurship in higher educational institutions are substantiated. The state of professional and pedagogical preparation of Masters in economics and entrepreneurship in the conditions of studying at a higher educational institution is revealed. The content of the special course for training future specialists in economics and entrepreneurship for professional and pedagogical activities in the process of studying at universities is offered.

Keywords: professional and pedagogical training, Master in Economics and Entrepreneurship, a teacher of a higher educational institution.

***Підготовка майбутніх фахівців з економіки
і підприємництва до професійно-педагогічної
діяльності***

Погоріла С.Г.,

канд. пед. наук, Білоцерківський НАУ, Україна

Тимчук І.М.,

канд. пед. наук, Білоцерківський НАУ, Україна

Анотація: Стаття присвячена професійно-педагогічній підготовці магістрів з економіки і підприємництва у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Обґрунтовано доцільність та здійснено теоретичний аналіз проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з економіки і підприємництва у ВНЗ. Виявлено стан професійно-педагогічної підготовки магістрів з економіки і підприємництва в умовах навчання у вищому навчальному закладі. Запропоновано зміст спецкурсу для підготовки майбутніх фахівців з економіки і підприємництва до професійно-педагогічної діяльності у процесі навчання у ВНЗ.

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка, спецкурс, магістр з економіки і підприємництва, викладач вищого навчального закладу.

Реформування системи вищої освіти в Україні та сучасний рівень розвитку науки і техніки вимагає якісно нового підходу до підготовки майбутніх фахівців. Перехід вищої школи до ступеневої системи освіти передбачає оновлення змісту базової професійної освіти бакалаврів, а також розробку змісту, форм і методів педагогічної підготовки магістрів як фахівців найвищого освітньо-кваліфікаційного рівня, котрі в майбутньому поновлять склад науковців з різних галузей науки та викладацький корпус вищих навчальних закладів, спеціалізованих середніх навчальних закладів із поглибленим вивченням окремих предметів; гімназій, ліцеїв, коледжів [1, с. 5].

У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що важливою умовою модернізації освіти є підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне вдосконалення. «Держава повинна забезпечувати підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці» [2].

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг та впровадження інноваційних педагогічних систем. Однак система професійно-педагогічної підготовки, яка існує сьогодні, не забезпечує

належної готовності випускників магістратури до практичної педагогічної діяльності у ВНЗ.

Особливо гостро постає питання щодо підготовки викладачів економічних дисциплін у вищих навчальних закладах, оскільки випускники магістратури ВНЗ, які викладають дисципліни циклу професійної підготовки, не володіють необхідним методичним інструментарієм, що забезпечує процес навчання та робить його більш успішним.

Проблему формування особистості викладача вищої школи та аналіз його педагогічної діяльності досліджували у своїх працях Л. Барановська, В. Бобрицька, О. Гура, В. Галузинський, В. Гриньова, О. Дубасенюк, І. Зязюн, М. Євтух, Н. Ничкало, О. Пехота, В. Семиченко, В. Сластьонін та інші науковці; розвиток творчості особистості вчителя в процесі професійної підготовки у ВНЗ - Т. Волобуєва, Д. Іванова, Н. Кічук, О. Сисоєва та інші. Основам методики викладання у вищих непедагогічних навчальних закладах приділяли увагу Н. Булгакова, О. Вербило, В. Рахманов та інші вчені; формування педагогічної майстерності майбутніх вчителів досліджували О. Гомонюк, Л. Кекух, О. Кілініченко, І. Ковальова, О. Кошелєв, А. Луцюк, С. Швидка та інші. Над теоретичними та методичними основами вдосконалення якості економічної освіти працювали В. Бобров, А. Дзундза, Д. Колотило, І. Прокопенко, В. Соколінський, В. Стрельніков, С. Тарасова та інші. Підготовка студентів економічних спеціальностей до педагогічної діяльності розглядається в наукових працях Л. Савенкової, Г. Ковальчук, М. Артюшиної, І. Балягіної, М. Богорад та інших вчених.

Аналіз результатів психолого-педагогічних досліджень свідчить про актуальність вивчення проблеми підготовки викладача в умовах ВНЗ. Проблема професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з економіки і підприємств не була об'єктом спеціального дослідження. Однак у системі вищої економічної освіти сьогодні існує гостра потреба у високоякісному професійно-педагогічному забезпеченні організації, змісту, методики навчання майбутніх економістів з огляду на відсутність психолого-педагогічного, методичного, знаннєвого та діяльнісного досвіду у викладачів-початківців. Доцільність професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців, зокрема з економіки і підприємництва, у процесі навчання студентів у магістратурі нормативно визначена статтею 55, пунктом 9 Закону України «Про вищу освіту»: «Посади науково-педагогічних працівників

можуть займати особи, які мають науковий ступінь або вчене звання, а також особи, які мають ступінь магістра» [3].

У процесі трудової діяльності магістр з економіки і підприємництва стикається з проблемами не тільки професійного, а й психолого-педагогічного характеру через відсутність теоретичної педагогічної бази щодо принципів, змісту, методів, прийомів та форм організації навчально-виховного процесу. Молодий викладач економічних дисциплін, який отримав основні знання під час навчання у вищому закладі освіти, потребує немало часу для адаптації до умов професійно-педагогічної діяльності. У діючій системі підготовки магістрів з економіки і підприємництва у ВНЗ зроблено акценти на професійній складовій навчання, де знання, уміння і навички є критерієм успішності навчання та результативності їх професійної підготовки.

Водночас, з огляду на євроінтеграційні процеси, висувається вимога щодо поглиблення індивідуалізації навчання, що зумовлює потребу формування у магістрів з економіки і підприємництва системи знань про індивідуально-психологічні та вікові особливості студентської молоді, яка у майбутньому стане об'єктом їх професійно-педагогічної діяльності.

Необхідність поліпшення якості професійно-педагогічної підготовки магістрів з економіки і підприємництва зумовлена суперечностями, виявленими між потребою суспільства у високоінтелектуальних, майстерних, толерантних науково-педагогічних працівниках, здатних забезпечити формування студента як самостійної особистості та конкурентоспроможного фахівця, й недостатнім рівнем його професійно-педагогічної підготовки в умовах навчання у вищому непедагогічному навчальному закладі; між об'єктивною потребою ВНЗ у викладачах економічних дисциплін, спеціально підготовлених до науково-педагогічної діяльності, і станом їхньої готовності до неї; між соціальним замовленням на підготовку компетентних фахівців з економіки та недостатнім рівнем її науково-педагогічного забезпечення; між значним педагогічним потенціалом форм і методів навчання та реальною практикою їх застосування у навчальному процесі з підготовки магістрів з економіки і підприємництва.

Дослідження проблеми професійно-педагогічної підготовки магістрів з економіки і підприємництва зумовило необхідність виявлення стану їхньої професійно-педагогічної підготовки в умовах навчання у вищому навчальному закладі, Реалізація даної мети була можливою за виконання таких завдань:

- виявлення ставлення студентів до якості професійно-педагогічної підготовки у непедагогічному ВНЗ;
- визначення складових успішності професійно-педагогічної діяльності;
- виявлення основних проблем у професійно-педагогічній діяльності викладачів економічних дисциплін;
- окреслення основних напрямів, засобів вдосконалення професійно-педагогічної підготовки магістрів та викладачів економічних дисциплін.

Для виконання поставлених завдань нами були розроблені відкриті анкети для студентів і науково-педагогічних працівників, а також були використані такі методи дослідження: спостереження, опитування, бесіда, аналіз продуктів навчальної діяльності студентів й інші. Аналіз результатів опитування викладачів зі стажем роботи до п'яти років, які не мають спеціальної професійно-педагогічної підготовки, підтвердив, що вони зустрічаються з труднощами, пов'язаними з організацією навчальної діяльності, встановленням комунікативного зв'язку зі студентами, дидактичним забезпеченням проведення занять з дисциплін фахової спрямованості. Проведене анкетування сприяло виявленню особистісно значимих та професійно вагомих якостей науково-педагогічних працівників, які забезпечуватимуть продуктивну професійно-педагогічну підготовку магістрів з економіки і підприємництва. Ці дані були підтвержені й результатами бесід з викладачами та відвідуванням занять теоретичного і практичного спрямування. Аналіз проведення анкетування зі студентами свідчить про розуміння більшістю студентів-магістрантів відповідальності та важливості ролі науково-педагогічних працівників як у напрямі їхнього професійного, так і особистісного зростання. Респонденти ґрунтовно аналізують проблеми, пов'язані із процесом підготовки науково-педагогічних працівників у системі вищої освіти, викладання ними навчальних дисциплін та встановлення контакту у педагогічній взаємодії. Вони одностайні щодо необхідності іншої спеціальної підготовки. Однак брак спеціальних психолого-педагогічних, методичних знань спричинив поверховість відповідей студентів щодо складових особистісного та професійного портрета науково-педагогічного працівника, щодо ролі самого студента в навчально-виховному процесі, щодо вибору педагогічно доцільних стратегій співпраці з об'єктами навчальної діяльності.

Усе зазначене дає підстави стверджувати повною мірою про психологічну готовність магістрів з економіки і підприємництва щодо набуття спеціальних

знань та умінь і досвіду для участі в педагогічному процесі ВНЗ в майбутньому в ролі його об'єктів.

Студенти підтвердили недостатній рівень методичного та психологічного забезпечення навчального процесу викладачами; виявили готовність до професійно-педагогічної підготовки, набуття спеціальних знань та умінь для здійснення викладацької діяльності. Водночас, аналіз Закону України «Про вищу освіту» дозволив виявити правову основу для здійснення професійно-педагогічної підготовки магістрів, оскільки ним передбачена можливість обіймати випускникам магістратури посади науково-педагогічних працівників.

Успішність професійно-педагогічної підготовки значною мірою залежить від її змісту. З цією метою нами було розроблено спецкурс «Професійно-педагогічна підготовка магістрів з економіки і підприємництва у ВНЗ», зміст якого поглибив педагогічну, психологічну та методичну складову експериментального навчання магістрів даної галузі, зорієнтувавши його на формування науково-педагогічного працівника, викладача економічних дисциплін. Зміст спецкурсу та створені у процесі проведення дослідження педагогічні умови сприяли формуванню в майбутніх магістрів досвіду когнітивної та практичної діяльності, творчого мислення та емоційного ставлення до майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Для цього нами було підготовлено тематичний план спецкурсу, запитання та завдання до практичних занять, завдання для самоконтролю, розроблено модульну контрольну роботу та тестові завдання для проведення підсумкового контролю, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, а також використано різні методики для перевірки сформованості умінь та навичок студентів.

Зміст спецкурсу містить теоретичні та практичні завдання і складається з двох модулів: «Професійно-педагогічна підготовка магістрів з економіки і підприємництва» та «Психолого-педагогічні особливості процесу викладання у вищій школі». Змістові модулі у спецкурсі розміщені послідовно, що сприяє процесуальному характеру викладу матеріалу.

Метою даного спецкурсу є підготовка студентів магістратури до викладацької діяльності, науково-пошукової роботи та до організації навчально-виховного процесу у ВНЗ. Завдання викладання спецкурсу полягали в тому, щоб викликати у студентів інтерес до професійно-педагогічної діяльності, ознайомити їх з досвідом становлення вітчизняної системи вищої освіти; поглибити

та розширити у магістрантів знання з педагогіки та психології; сформувати організаторські вміння та закласти засади для становлення педагогічної майстерності; формувати практичні вміння та навички знаходити й використовувати ефективні форми і методи активізації навчальної діяльності суб'єктів професійної підготовки; виховувати в студентів відповідальне ставлення до викладацької діяльності, прагнення займатися само-вдосконаленням та самоосвітою; сприяти оволодінню магістрантами методами створення позитивної емоційно-педагогічної атмосфери, конструктивного регулювання конфліктів у системі «викладач-студент».

Зміст першого модуля передбачає оволодіння студентами методичними основами професійно-педагогічної підготовки в умовах навчання в магістратурі. Зміст другого модуля розкриває психолого-педагогічні особливості організації процесу навчання у вищому навчальному закладі та взаємодії викладача зі студентами.

Під час опрацювання першої теми «Економічна освіта в системі вищої освіти України» студентам пропонуємо до вивчення поняття про систему підготовки фахівців з економіки у ВНЗ, предмет, мету та завдання педагогіки вищої школи, поняттєво-категоріальний апарат, педагогічні принципи, ознаки та зміст сучасної вищої освіти в Україні.

Для перевірки рівня засвоєного матеріалу, студентам пропонуються завдання і запитання типу: «Що є предметом дослідження педагогіки вищої школи?», «У чому полягає зв'язок між предметом, метою та завданнями економічної освіти?», «Проаналізуйте зв'язок між функціями вищої школи», «Визначте роль методологічних категорій педагогіки вищої школи», «Виходячи з досвіду навчання у ВНЗ, наведіть приклади втілення та порушення педагогічних принципів у системі навчання майбутніх економістів», «Розкрийте наукові засади формування змісту економічної освіти у ВНЗ України та з'ясуйте його особливості за використання особистісно зорієнтованого підходу до професійної підготовки студентів економічного факультету», «Розкрийте суть компонентів структури змісту економічної освіти».

З метою формування власного погляду на стан вищої освіти та усвідомлення поняття «якість вищої освіти» і призначення науково-педагогічного працівника, студентам пропонується проаналізувати статтю В. Денисюк, Т. Кулик,

К. Опалко «Якість вищої освіти – візитна картка навчального закладу» [4, с. 464-470] і на основі її змісту окреслити напрями вдосконалення економічної освіти.

Щоб визначити схильність та своє ставлення до професійно-педагогічної діяльності, студенти виконують тест «Схильність до педагогічної професії» (за І. Зязюном) [5, с. 143]. З метою виявлення педагогічних здібностей у студентів, проводимо мікродослідження (Психологічний тест на визначення педагогічних здібностей людини за С. Вітвицькою) [1, с. 83-88]. На основі запропонованого виходу з описаних педагогічних ситуацій робимо висновки про рівень розвитку педагогічних здібностей у майбутніх фахівців.

Щоб уміло керувати навчальним процесом, зрозуміло і переконливо доносити зміст економічних дисципліни, задовольняти творчі та практичні інтереси студентів, магістр з економіки і підприємництва має оперувати методологічними основами викладання. Тому наступною темою спецкурсу є «Особливості організації навчального процесу студентів за напрямом підготовки «Економіка і підприємство». Під час вивчення цієї теми ми розглядали методологічні підходи до викладання економічних дисциплін у вищій школі, класифікацію методів викладання, основні форми та засоби організації навчального процесу у ВНЗ. Особливу увагу приділяли методиці підготовки та проведенню лекційних і практичних занять з економічних дисциплін, інноваційним педагогічним технологіям навчання, організації та використанню системи ECTS. З метою перевірки засвоєного матеріалу, студентам пропонувалося дати відповіді на такі запитання: «Назвіть методологічні підходи у навчанні економістів», «У чому суть особистісно зорієнтованого підходу у навчанні майбутніх економістів?», «Як реалізується діяльнісний підхід у навчанні економістів?», «Розкрийте зв'язок між словесними, наочними і практичними методами навчання», «У чому суть системного підходу до викладання економічних дисциплін?», «Визначте дидактичну мету лекції, семінарського та практичного занять», «Розкрийте сутність репродуктивних та проблемно-пошукових методів навчання», «Оберіть з даного переліку лише ті методи, котрі належать до групи методів, виокремлених за характером пізнавальної діяльності студентів; вибір аргументуйте: пояснювально-ілюстративний; методи творчої діяльності; методи проблемного викладу; методи перевірки навчальних досягнень; частково пошукові; репродуктивні»; «Назвіть форми поточного контролю знань та умінь студентів», «Обґрунтуйте особливості та доціль-

ність проведення таких форм контролю: індивідуальний, груповий, фронтальний, взаємний, самоконтроль».

Тема «Реалізація принципів дидактики в умовах навчання студентів економічних спеціальностей» є також важливою в напрямі професійно-педагогічної підготовки магістрів з економіки і підприємництва. Під час лекції наголошуємо на основних дидактичних категоріях та концепціях економічної освіти. Акцентуємо увагу студентів на тому, що предметом дидактики в умовах навчання студентів економічних спеціальностей є навчально-пізнавальний процес, його цілі, зміст, методи, форми організації, технології та результати. Особливу увагу приділяємо принципам дидактики і наголошуємо на:

- науковості навчання, що полягає в розкритті історичного розвитку економічної дисципліни, аналізі її наукових здобутків та перспектив подальшого розвитку;

- зв'язку теорії з практикою (прослідковується при проведенні практичних занять, екскурсій на підприємства, проходженні виробничої практики та захисті звітів);

- систематичності і послідовності у навчанні, що полягають у використанні певної системи і послідовності організації навчання (застосування різноманітних форм, методів активізації навчання, контролю знань, умінь і навичок), а також у систематичній підготовці студентів до занять;

- доступності і наочності в навчанні – викладання економічних дисциплін передбачає використання наочних посібників (таблиці, схеми, діаграми, графічні зображення, зразки форм первинних документів, реєстрів, підручники і навчальні посібники тощо), що сприяє доступності навчання;

- принципі розвитку абстрактного мислення, оскільки при вивченні економічних дисциплін широко використовуються абстрактні поняття «виробнича амортизація», «дебет», «ризик», «кредит», «прибуток», «санкції», «баланс», «паблік рилейшнз» тощо;

- принципі усвідомленого підходу і активності в навчанні (полягає в організації усвідомленого сприйняття навчального матеріалу і забезпеченні активної та творчої праці студентів економічного факультету, застосуванні різних методів для активізації самостійної роботи студентів: постановка творчих задач, використання проблемних ситуацій, збудження у студентів зацікавленості до вивчення економічних дисциплін);

- принципі індивідуального підходу до студентів в умовах колективного навчання, що враховує індивідуальні особливості студентів, їх рівень підготовки, вікові та розумові здібності. Для самостійної роботи студентам пропонуються наступні завдання:

1. На основі опрацьованої теми проаналізуйте внесок українських педагогів у дослідження проблем дидактики за зразком таблиці (за Н. Мойсеюк) [6].

Імена великих дидактів	Дати життя	Дидактичні ідеї
Я.А. Коменський	1552-1670	«Золоте правило» дидактики, принцип природовідповідності, новий зміст освіти, класно-урочна система.

2. Опрацюйте теоретичний матеріал з теми «Реалізація принципів дидактики в умовах навчання економістів». Розробіть термінологічний словник із зазначеної теми.

3. Доведіть доцільність та зумовленість застосування засобів нових інформаційних технологій у навчанні економістів.

Про особливості організації навчального процесу у вищих навчальних закладах студенти дізнаються на лекції «Методологічні підходи до навчання студентів напряму «Економіка і підприємництво». Вони знайомляться з основними поняттями: Державний стандарт освіти, освітня характеристика, кваліфікаційна характеристика, навчальний план, нормативні та вибіркові навчальні дисципліни, робоча навчальна програма. Особливу увагу приділяємо характеристиці методів активізації навчання з урахуванням вимог кваліфікаційної характеристики (ілюстрація, демонстрація, моделювання, планування, робота з навчальною документацією, підготовка рефератів, дослідницька робота, пояснення, бесіда, семінар, вправи, практичні роботи, спостереження, аналіз, порівняння, узагальнення, абстрагування та ін.). Наголошуємо на методичних особливостях викладання економічних дисциплін та використанні різних методик (ділові ігри, дискусія, метод мозкового штурму, відеотренінг, брейн-ринг, розгляд проблемних ситуацій, складання конспектів-схем, вікторин та ін.).

На практичному занятті з теми «Методологічні підходи до навчання студентів напряму «Економіка і підприємництво» студентам пропонується дати відповіді на запитання: «У чому полягають методичні особливості викладання еко-

номічних дисциплін?», «Які методиками активного навчання вам відомі?», «Які методи, на вашу думку, найбільш ефективні для викладання предметів вашого фаху?», «Назвіть цілі навчання та конкретизуйте їх щодо курсу «Професійно-педагогічна підготовка магістрів з економіки і підприємництва», «Назвіть педагогічні умови успіху дискусії на семінарському занятті», «Назвіть функції ділових ігор. Які з них особливо важливі у вивченні економічних дисциплін? Яка роль викладача в організації навчальної гри?», «Які прийоми активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі навчання ви знаєте?», «Який зв'язок існує між економічною культурою та економічною освітою?» та інші. Також студентам пропонуються індивідуальні завдання типу:

опишіть ситуацію, в якій студент зможе на практиці використати свої знання про власність, про безробіття, про інфляцію; сформулюйте економічну проблему, яку можна обговорити зі студентами методом мозкового штурму; поясніть тезу: «Економіка змінюється зі змінами нашого мислення» (Альберт Ейнштейн); наведіть приклади тем для проведення ділових ігор;

підготуйте різні форми тестових завдань на одну із тем дисципліни вашого фаху (закрита форма, альтернативні завдання, завдання з великою кількістю відповідей).

На даному етапі доречною є робота в мікрогрупах (3-4 особи). Користуючись методом «рольових тріад», розробити рольові вправи з проблем: попит і пропозиція, визначення ціни товару; безробітний у центрі зайнятості, сімейний бюджет, брутальні засоби (прийоми) у підприємстві, професійні конфлікти (окремо призначаються експерти для оцінювання діяльності кожного студента. Такий вид діяльності сприяє розвитку рефлексії поведінки та діяльності).

Логічним продовженням вивченого матеріалу є лекція з теми «Кредитно-трансферна система організації навчального процесу та особливості її використання у процесі підготовки студентів напряму «Економіка і підприємство», на якій студенти знайомляться з особливостями європейської системи перезарядження та накопичення кредитів, її перевагами та недоліками; поняттями контролю, критеріями та нормами оцінювання знань студентів, діагностики та регулювання їхньої навчально-пізнавальної діяльності студентів, вчать оцінювати результати своєї діяльності та інших, організовувати і контролювати самостійну роботу студентів.

Запитання та завдання для самоконтролю, які пропонуються студентам до даної теми:

- У чому полягає діагностування результатів?
- Які методи контролю і самоконтролю ви знаєте?
- Назвіть форми поточного контролю знань та умінь студентів.
- Обґрунтуйте особливості та доцільність проведення таких форм контролю: індивідуальний, груповий, фронтальний, взаємний, самоконтроль.
- Які типи тестового контролю ви знаєте?
- У чому особливість програмованого тестового контролю?

З метою перевірки засвоєного матеріалу у вигляді дискусії з'ясуємо переваги та недоліки використання методів тестового, усного, письмового контролю навчальних досягнень студентів та обґрунтуємо доцільність їх проведення на різних етапах навчання. (На дошці схематично зображуємо таблицю і у відповідні колонки вносимо бали за аргументовані відповіді).

Логічним продовженням вивченого матеріалу є лекція з теми «Кредитно-трансферна система організації навчального процесу та особливості її використання у процесі підготовки студентів напряму «Економіка і підприємництво», на якій студенти знайомляться з особливостями європейської системи перерахування та накопичення кредитів, її перевагами та недоліками; поняттями контролю, критеріями та нормами оцінювання знань студентів, діагностики та регулювання їхньої навчально-пізнавальної діяльності студентів, вчать оцінювати результати своєї діяльності та інших, організовувати і контролювати самостійну роботу студентів.

Запитання та завдання для самоконтролю, які пропонуються студентам до даної теми:

- У чому полягає діагностування результатів?
- Які методи контролю і самоконтролю ви знаєте?
- Назвіть форми поточного контролю знань та умінь студентів.
- Обґрунтуйте особливості та доцільність проведення таких форм контролю: індивідуальний, груповий, фронтальний, взаємний, самоконтроль.
- Які види тестового контролю ви знаєте?
- У чому особливість програмованого тестового контролю?

З метою перевірки засвоєного матеріалу у вигляді дискусії з'ясуємо переваги та недоліки використання методів тестового, усного, письмового контролю

лю навчальних досягнень студентів та обґрунтовуємо доцільність їх проведення на різних етапах навчання.

Для перевірки сформованості практичних навичок, пропонуємо студентам наступні завдання:

1. Розробити конспект семінарського заняття з дисципліни фахового спрямування. (Наприклад, з дисципліни «Економіка праці та соціально-трудова відносини» з теми: «Соціально-трудова відносини як система, їх характеристика»).

2. Підготуватися до «мікрвикладання» частини заняття, та його аналізу (такий вид роботи сприятиме розвитку професійно-педагогічної спрямованості діяльності). Студенти поділяються на малі групи (5 осіб) і кожен із них проводить заняття у своїй підгрупі протягом 10 хвилин. Учасники малої групи оцінюють виступ кожного за визначеними критеріями:

– Пояснення матеріалу – а) незрозуміле; б) плутане; в) достатньо зрозуміле.

– Наведення прикладів – а) недоречне; б) примітивне; в) вдале.

– Темп заняття – а) млявий; б) достатній; в) активний.

– Залучення студентів до діяльності – а) відсутнє; б) слабо виражене; в) активне.

– Використання наочності – а) відсутнє; б) малоефективне; в) вдале.

– Обсяг викладеного матеріалу (за 10 хв.) – а) мінімальний; б) достатній.

– Володіння матеріалом – а) недостатнє; б) задовільне; в) відмінне.

– Наголошення на основній ідеї – а) відсутнє; б) розмите; в) чітке.

– Захопленість студентів.- а) байдуже; б) недостатнє; в) сильне.

– Контакт з аудиторією – а) недостатній; б) сильний.

(Підрахувати результати за показниками – а)-0 балів; б)-1 бал; в)- 2 бали).

3. Підготувати різні форми тестових завдань на одну із тем дисципліни вашого фаху (закрита форма, альтернативні завдання, завдання з великою кількістю відповідей).

4. Розробити завдання для усного та письмового контролю знань студентів з теми «Методика програмованого контролю знань, умінь і навичок при поточному контролі».

Невід'ємною складовою професійно-педагогічної підготовки магістрів з економіки і підприємництва є тема «Ступеневість вищої освіти України. ОКР ма-

гістр. Соціально-психологічна характеристика магістра з економіки і підприємництва як об'єкта вищої освіти та професійної підготовки». На теоретичному занятті (лекція з елементами бесіди) аналізуються такі проблеми: «Студент як суб'єкт та об'єкт навчальної діяльності», «Характеристика студентської групи як ідентифікаційного середовища особистості майбутнього фахівця», «Психологічні особливості, кризова насиченість та суперечності студентського віку», «Психологічні явища та лідерство у студентській групі». На практичному занятті для усвідомлення отриманих на лекції знань студентам пропонуємо ряд запитань: «Охарактеризуйте студента ВНЗ як особливого об'єкта педагогічної діяльності», «Якими є особливості соціалізації особистості у студентському віці?», «Здійсніть коментар кризових ситуацій, пов'язаних із студентським віком», «У чому полягають суперечності студентського віку?», «Який зв'язок між типом нервової системи студента та швидкістю його відповіді на заняттях?», «Здійсніть, за вашим вибором, аналіз класифікації студентів», «Запропонуйте вашу особисту класифікацію», «Які цінності, на ваш погляд, є притаманними сучасним студентам, вашим ровесникам? Внесіть корективи до системи цінностей, запропонованої Н. Мойсеюк», «Які психологічні явища характерні вашій академічній групі?», «Здійсніть аналіз позитивних та негативних аспектів огруплення мислення».

Студентам пропонується індивідуальна робота з метою перевірки знань про особливості різних категорій студентів. Напишіть есе «Психологічний портрет студента», в якому здійсніть його характеристику як представника однієї з груп за рівнем успішності (низький, середній, достатній, високий). Зверніть увагу на індивідуальні особливості, зовнішній вигляд, стиль життя, культуру мовлення, взаємодію зі студентами та викладачами, ставлення до навчання, майбутньої професії, особливості поведінки у ВНЗ.

З метою ознайомлення з науковим поглядом на формування студента як самодостатньої особистості, здатної до творчої та професійної самореалізації, пропонуємо проаналізувати статтю Л. Барановської, А. Дьоміна, М. Барановського «Студентоцентризм – основа концепції національного виховання молоді» та підготуватися до дискусії за цією темою [7, с. 12-16].

В аспекті підготовки до професійно-педагогічної діяльності важливою є тема «Викладач економічних дисциплін як суб'єкт навчально-виховного процесу у ВНЗ». Лекційний матеріал охоплює відомості про типи особистості науково-педагогічних працівників, специфіку діяльності викладача економічних дисцип-

лін у ВНЗ; вимоги до особистості науково-педагогічного працівника та його професійних якостей і здібностей; сутність, складові та зміст педагогічної культури викладача ВНЗ; права та обов'язки науково-педагогічного працівника ВНЗ, визначені статутом відповідного навчального закладу.

На практичному занятті засвоєні знання систематизуються та перевіряються за допомогою запитань: «Визначте функції педагогічної діяльності викладача ВНЗ», «Здійсніть аналіз професійно-педагогічних компетенцій», «Як ви розумієте суть поняття професійна придатність викладача ВНЗ?», «У чому ви вбачаєте відмінності між здібностями та професійно й особистісно значущими властивостями науково-педагогічних працівників?», «Визначте складники професійної культури викладача економічних дисциплін», «За якими показниками оцінюється гуманістична педагогічна позиція?», «Проаналізуйте типологію педагогічних працівників?», «Запропонуйте вашу особисту класифікацію викладачів вищої школи за критерієм ставлення до професійної діяльності», «Запропонуйте вашу особисту класифікацію викладачів вищої школи за критерієм ставлення до об'єктів професійної діяльності», «Охарактеризуйте основні психологічні проблеми у підготовці магістрів з економіки і підприємництва до педагогічної діяльності», «Які труднощі виникають у процесі адаптації молодого викладача до педагогічної діяльності?».

З метою закріплення вивченого матеріалу проводимо дискусію «Професійно значимі якості викладача економічних дисциплін». Група студентів поділяється на три мікрогрупи (3-5 осіб). Кожна група отримує завдання - виділити професійно значущі якості викладача, обґрунтувати дані якості, навести приклади. Студенти інших груп мають право задавати питання, погоджуватись чи не погоджуватись.

1 група - позитивні якості.

2 група - периферійні якості.

3 група - негативні якості.

Для узагальнення вивченого матеріалу пропонуються проблемні питання: «Яка сукупність якостей сучасного викладача, на ваш погляд, створює його авторитет? Зазначте їх за ступенем значимості»; «У сучасних умовах переходу на новітні інформаційні технології і розширення можливостей самостійного отримання інформації роль педагога зменшується, чи, навпаки зростає? Думку аргументуйте».

Тема «Специфіка педагогічної діяльності у процесі викладання економічних дисциплін та особливості педагогічного спілкування» є особливо важливою у становленні майбутнього фахівця, адже основою педагогічної діяльності є взаємодія викладача зі студентами, обмін інформацією та організація взаємовідносин за допомогою комунікативних процесів. Зміст теоретичного матеріалу охоплює особливості, стилі, моделі педагогічного спілкування; структуру педагогічного конфлікту та основні стратегії регулювання конфліктів; комунікативні бар'єри в системі «викладач-студент» та способи їх подолання.

На практичне заняття виносяться питання типу: «Яка роль спілкування в діяльності науково-педагогічного працівника?», «Які ви знаєте види педагогічного спілкування?», «У чому суть поняття «стиль педагогічного спілкування?», «Пригадайте класифікацію стилів педагогічного спілкування за В. Кан-Каликом. Чому визначені стилі є неефективними? Наведіть власні приклади різних стилів спілкування», «Запропонуйте власну класифікацію ефективних стилів педагогічного спілкування», «Обґрунтуйте причини виникнення конфліктів у ВНЗ», «Якими можуть бути наслідки конфліктів у педагогічній діяльності?», «Наведіть приклади типових конфліктів у системі «викладач-студент», « На прикладі типових педагогічних конфліктів запропонуйте стратегії їх регулювання. Вибір стратегії обґрунтуйте», «З'ясуйте, від чого залежить авторитет викладача у студентському колективі».

Для доповнення та закріплення теми «Специфіка педагогічної діяльності у процесі викладання економічних дисциплін та особливості педагогічного спілкування» на практичному занятті нами був використаний метод кейс-стаді. Була дібрана проблема, з якою студенти можуть зіткнутися у майбутній професійно-педагогічній діяльності - «Спрямованість діяльності викладача економічних дисциплін ВНЗ на попередження конфліктів за суб'єкт-суб'єктної взаємодії». Дана тема була визначена заздалегідь, підібрані конфліктні ситуації, а також було продумане домашнє завдання і література для підготовки. Всі учасники мали працювати над вирішенням однієї проблеми (за браком часу, оскільки для використання даного методу було виділено одне практичне заняття). Робота передбачала такі етапи: вступне слово викладача, вибір незалежних експертів і формулювання основного питання кейсу; об'єднання студентів у мікрогрупи (3-5 осіб); обговорення проблеми та вироблення спільного алгоритму дій групами студентів; представлення рішень кожної групи, спільне обговорення варіантів

розв'язання ситуації, визначення позитивних і негативних наслідків; виступи, запитання; пошук найоптимальнішого рішення; виступ експертів; виступ викладача, підведення підсумків та оцінювання роботи учасників.

Заключною частиною роботи над даною темою є підготовка студентами промови на одну із запропонованих тем («Педагог у моєму житті», «Мій ідеал педагога», «Викладач – не актор, але...» та ін.). Промова готується протягом 10 хвилин після інструктажу викладача. Студентів інформують про структуру промови, особливості використання простору, візуального контакту, міміки та жестів, зовнішнього вигляду. Кожен виступ аналізується студентами, здійснюється його об'єктивна характеристика. У такому виді роботи використано активні методи навчання, які сприяють розвитку самокритичності та здатності оцінювати себе з позиції слухача, бути тактовними та толерантними до помилок інших, проявляти інтелектуальну мобільність і здатність до адекватної самооцінки.

Таким чином, нами було визначено стан професійно-педагогічної підготовки магістрів з економіки і підприємництва в умовах навчання у вищому навчальному закладі та ставлення студентів до якості професійно-педагогічної підготовки у непедагогічному ВНЗ. А також виявлено основні проблеми, з якими стикаються молоді викладачі економічних дисциплін у процесі професійно-педагогічної діяльності. У результаті чого було розроблено та впроваджено у процес навчання магістрів з економіки і підприємництва спецкурс «Професійно-педагогічна підготовка магістрів з економіки і підприємництва у ВНЗ», орієнтований на вироблення в студентів мотивації щодо оволодіння готовністю до професійно-педагогічної діяльності; ознайомлення з досвідом становлення вітчизняної системи вищої освіти; поглиблення знань з дидактики вищої школи, психології об'єктів та суб'єктів професійно-педагогічної діяльності; виявлення особливостей методики викладання економічних дисциплін; на формування в магістрантів педагогічних здібностей, умінь знаходити й використовувати ефективні форми і методи активізації навчальної діяльності суб'єктів економічної професійної підготовки; виховання у студентів відповідального ставлення до викладацької діяльності, прагнення займатися самовдосконаленням та самоосвітою; на оволодіння ними методами створення позитивної емоційно-педагогічної атмосфери, конструктивного регулювання конфліктів у системі «викладач-студент».

References:

1. Vitvycjka S.S. Praktykum z pedagoghiky vyshhoji shkoly :navch. posib. [dlja stud. maghistr.] / S. S. Vitvycjka. – K. : Centr navchalnojiliteratury, 2005. – 396 s.
2. Nacionaljna doktryna rozvytku osvity / Zatverdzheno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002 r. # 347 // Osvita Ukrainy. – 2002. – 23 kvit. (# 33). – S. 12.
3. Zakon Ukrainy «Pro vyshhu osvitu» Vidomosti Verkhovnoji Rady, 2014, # 37-38, [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Denysjuk V. V. Jakist osvity – vizytna kartka navchaljnogo zakladu / V. V. Denysjuk, T. M. Kulyk, K. S. Opalko // Vyshha osvita Ukrainy :teoret. ta nauk.-metod. chasopys. – 2013. – # 2. – S. 464–470.
5. Pedagoghichna majsternist: pidruch / [I. A. Zjazjun, L. V. Kramushhenko, I. F. Kryvonos ta in.] ; za red. I. A. Zjazjuna. – K.: Vyshha shk., 1997. – 349 s.
6. Mojsejuk N. Je. Pedagoghika: navch. posib. / N. Je. Mojsejuk. – 5-e vyd., dopovn. i pererob. – K., 2007. – 656 s.
7. Baranovsjka L. V. Studentocentryzm – osnova koncepciji nacionaljnogo vykhovannja molodi / L. V. Baranovsjka, A. A. Djomin, M. M. Baranovsjkyj // Visnyk Cherkas. un-tu. – 2008. – Vyp. 137. – S. 16–21. – (Serija “Pedagoghichni nauky”).

Educational Researcher

Issue 9 (2), December 2018

VOLUME 47

